

Ród Ledóchowskich – Ojczyźnie i Bogu

Prezentowana w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy wystawa pt. „Ród Ledóchowskich – Ojczyźnie i Bogu” ukazuje dzieje tej rodziny wybitnych wojskowych, duchownych, świętych i błogosławionych, twórców, w szerokiej perspektywie chronologicznej, poczynając od XVII w. po czasy współczesne. Jej budowę oparto na archiwach rodzinnych, co daje wyjątkową możliwość zapoznania się z licznymi dokumentami, poczynając od przywilejów królewskich, w których kolejni przedstawiciele uzyskiwali w uznaniu zasług godności i dobra. Najstarszy z zaprezentowanych na wystawie jest przywilej Jana Kazimierza, nadający Stefanowi Ledóchowskiemu podkomorstwo krzemienieckie, nie zabrakło również dokumentów nadania orderu św. Stanisława Antoniemu i Franciszkowi Antoniemu przez króla Stanisława Augusta. O bliskich związkach łączących tego władcę z różnymi przedstawicielami rodu Ledóchowskich świadczy też zachowany w zbiorach rodzinnych wzruszający obrazek rodzajowy namalowany na polecenie królewskie przez malarza sylwetek Josefa Rockstuhla w 1787 r., ukazujący Mariannę z Ledóchowskich Alexandrowiczową na spacerze z dziećmi.

Szczególnie ważny wśród rodzinnych archiwaliów jest dokument nadania tytułu hrabiowskiego Antoniemu (1755-1832) przez cesarza Franciszka II w 1800 r. Dokument wraz z tytułem hrabiowskim nadał Antoniemu Ledóchowskiemu nowy wzór herbu, nie tylko wzbogacony 9-palkową koroną, ale również flankującymi tarczę herbową rycerzami w zbrojach.

Wyjątkowo bogato reprezentowany na wystawie jest zbiór tłoków pieczęci rodowych, wykonanych w różnej stylistyce, z różnych surowców i boga-

to niekiedy zdobionych. Najstarszy pochodzi zapewne z początku XVIII w. Służył on do potwierdzania wniesienia opłat przyjmowanych przy okazji wydawania oficjalnych dokumentów przez kancelarię. Zachowała się również pieczęć Ignacego Ledóchowskiego, komendanta twierdzy Modlin, ale szczególnie wyszukany kształt artystyczny został nadany części pieczęci o uchwytych z kości słoniowej bądź kryształu górskiego, wykonanych na zamówienie kardynała Mieczysława Ledóchowskiego.

1

2

Bohaterów wystawy poznajemy dzięki portretom. Większość z nich wprawdzie nie jest sygnowana, ale uwagę zwraca grupa portretów rodzinnych namalowanych przez austriacką malarzkę Elise Modell, a zwłaszcza portret Marii z Zakrzewskich Ledóchowskiej, matki prymasa. Interesujące są również portrety Apolonii z Ledóchowskich Alexandrowiczowej i Stanisława Alexandrowicza. Szczególną wartością emocjonalną dla wychowawcy arcyksiążąt Tymoteusza Ledóchowskiego miał prezentowany na wystawie portret arcyksiążąt, namalowany w technice akwareli przez Josefa Kriehubera, ofiarowany przez arcyksięcia Franciszka Karola i Zofię Wittelsbach.

Bogato reprezentowane są fotografie portretowe, pochodzące z najlepszych pracowni austriackich, włoskich, krakowskich, warszawskich. Jeden z przedstawicieli rodu Ledóchowskich, Juliusz, brat kardynała Mieczysława, też był zapalonym fotoamatorem i w połowie XIX w. wykonał wiele fotografii, które zostały pracowicie wklejone przez jego ojca Józefa Zachariasza do albumu. Widzimy w nim fotografie przedstawicieli różnych warstw społecznych, środowisko rodzinne. Fotografie pozbawione retuszu, wywołane na blyszczącym papierze ukazują swych bohaterów z dokumentalną wiernością.

Dewiza rodu: „*Avorum respice mores*” (Bacz na obyczaje przodków) przyświecała przedstawicielom rodu Ledóchowskich w dążeniu do ocalenia materialnych przejawów dawnej jego świetności. Na wystawie znalazły się obiekty wypożyczone od przedstawicieli rodziny mieszkających w Austrii, Wielkiej Brytanii, Francji i Polsce, uzupełnione zbiorami zgromadzeń zakonnych: Sióstr św. Piotra Klawera w Rzymie, Urszulanek Serca Jezusa Konającego, Urszulanek Unii Rzymskiej, Towarzystwa Jezusowego, jak też Archidiecezji Poznańsko-Gnieźnieńskiej, Muzeum 600-lecia Jasnej Góry, Muzeum Narodowego w Krakowie. Należy podkreślić, iż większość obiektów została ukazana szerszej publiczności po raz pierwszy.

1. Autor nieznan, portret Stanisława Ledóchowskiego (1666-1725), XVIII w. (?), olej, płótno (w zbiorach prywatnych)

2. Autor nieznan, portret Antoniego hrabiego Ledóchowskiego (1755-1835) w kostiumie kawalera Wielkiej Gwiazdy Orderu Leopolda, po 1809 r., olej, płótno (w zbiorach prywatnych)

Główni bohaterowie wystawy:

Stanisław Ledóchowski (1666-1725), rozpoczął swą służbę ojczyźnie pod wodzą króla Jana III Sobieskiego. W 1683 r., wraz z dwoma braćmi, Felicjanem oraz Kazimierzem, wziął udział w odsieczy wiedeńskiej. Po powrocie do Polski stopniowo zyskiwał na znaczeniu. Został wybrany marszałkiem Konfederacji Tarnogrodzkiej.

Antoni Ledóchowski (1755-1835), przeżył dramatyczne wydarzenie, jakim była utrata niepodległości. Był posłem na Sejm Czteroletni, uczestnikiem powstania kościuszkowskiego, po rozbiorach Rzeczypospolitej deputowanym szlachty Galicji Zachodniej. W 1800 r. został obdarzony przez Franciszka I dziedzicznym tytułem hrabiowskim.

Ignacy Halka Ledóchowski (1789-1870), generał, uczestnik wojen napoleońskich, dowódca Arsenалу w Warszawie, komendant twierdzy modlińskiej z czasów powstania listopadowego, odznaczony Krzyżem Legii Honorowej i Krzyżem Wirtuti Militari.

Kardynał Mieczysław Halka Ledóchowski (1822-1902), arcybiskup gnieźnieńsko-poznański, prymas Polski. Za sprzeciw wobec germanizacji więziony w Ostrowie Wielkopolskim.

Po uwolnieniu kontynuował karierę w służbie papieskiej. Wybitny mąż Kościoła.

Maria Teresa Ledóchowska (1863-1922), założycielka Stowarzyszenia Sióstr Misyjnych św. Piotra Klawera („Klawerianki”). Na wniosek Kościoła austriackiego w 1975 r. w Rzymie ogłoszona została błogostawioną. Jako młoda dziewczyna zadziwiała rozległością talentów i zainteresowań. Autorka licznych akwarel oraz książki *Mein Polen*, wydanej pod pseudonimem Aleksander Halka.

Julia Urszula Ledóchowska (1865-1939), założycielka Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego („szare urszulanek”), kanonizowana w Rzymie 18 maja 2003 r. Autorka licznych obrazów religijnych, m.in. „Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia”.

Włodzimierz Ledóchowski (1866-1942), generał jezuitów w latach 1914-1942. Bliski współpracownik papieży Benedykta XV, Piusa XI oraz Piusa XII. Jeden z głównych inicjatorów procesu beatyfikacyjnego św. Andrzeja Boboli. Nim sięgnął po kościelne zaszczyty, był wyjątkowo zdolnym uczniem wiedeńskiego Theresianum – otrzymał złoty medal za wybitne osiągnięcia od cesarza Franciszka Józefa.

Ignacy Halka Ledóchowski (1871-1945), pułkownik w wojsku austriackim, od 1918 r. w wojsku polskim, dowódca na jednym z odcinków Bitwy o Warszawę. Awansowany na stanowisko generała dywizji w 1924 r. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Wirtuti Militari. Uwięziony w Gross-Rosen za działalność w Armii Krajowej, zmarł po ewakuacji do obozu Dora Nordhausen.

Włodzimierz Ledóchowski (1910-1987), uczestnik walk o warszawską Pragę w 1939 r., kurier Polski podziemnej, żołnierz spod Tobruka. Po wojnie inżynier, pisarz, przeciwnik apartheidu w Afryce Południowej, gdzie rzucił go powojenne losy.

Teresa z Ledóchowskich Tyszkiewiczowa (1906-1992), córka Ignacego, wybitna malarka, profesor Wyższej Szkoły Plastycznej w Łodzi.

Antoni Ledóchowski (1895-1972), oficer Marynarki Wojennej w Puli. Po wojnie jeden z założycieli Państwowej Szkoły Morskiej w Polsce. Autor książek naukowych z zakresu nawigacji oraz astronomii morskiej.

Aleksander Ledóchowski (1933-1990), wybitny krytyk filmowy.

3

4

3. Elisa Modell, portret Marii Rozalii z Zakrzewskich herbu Jastrzębiec Ledóchowskiej (1779-1863), 1855 r., olej, płótno (w zbiorach prywatnych)

4. La Costa, portret kardynała Mieczysława hr. Halka Ledóchowskiego (1822-1902), 1856 r., olej, płótno (w zbiorach rezydencji arcybiskupiej w Gnieźnie)

Na wystawie oprócz portretów głównych bohaterów są też portrety przedstawicieli rodziny Ledóchowskich, szczególnie zasłużonych w dziewiętnastowiecznej Austrii: Tadeusza Ledóchowskiego (1790-1856), cesarskiego podkomorzego, uczestnika bitwy pod Wagram po stronie austriackiej, uczestnika kongresu

w Weronie w służbie następcy tronu arcyksięcia Ferdynanda oraz Tymoteusza Ledóchowskiego (1797-1846), majora huzarów, szambelana dworu i wychowawcy arcyksiążąt Franciszka (przyszłego cesarza Franciszka Józefa), Maksymiliana, późniejszego cesarza Meksyku, Ferdynanda i Karola.

Nie zabrakło również obiektów dokumentujących działalność żyjących przedstawicieli rodu: Mieczysława Ledóchowskiego (ur. 1920), wieloletniego kuratora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, inicjatora powołania w Austrii Forum Polonii, kierownika polskiego oddziału Europejskiego Funduszu Pomocy austriackiej i niemieckiej Konferencji Biskupów, wiceprezesa Austriacko-Polskiego Towarzystwa; Stanisława Ledóchowskiego (ur. 1932), krytyka sztuki, publicysty, autora wielu scenografii w polskim filmie; Teresy Ledóchowskiej Horodyńskiej (ur. 1931), autorki tkanin artystycznych.

Barbara Moszczyńska